

Uns textos necrològics verdaguerians oblidats: els del recordatori de Florentina Malató (1900)*

Ramon Pinyol i Torrents
(Universitat de Vic)

El 4 de desembre de 1900 va morir Florentina Malató i Surinyach, muller de Ramon Montaner i Vila (1832-1921), cofundador, amb Francesc Simon i Font de l'editorial Montaner i Simon, aleshores probablement l'empresa editora de més envergadura de l'estat.¹ Arran de la defunció, Jacint Verdaguer, com veurem amb més detall, va participar activament en els actes fúnebres i, més en concret, en la confecció del recordatori. I, això no obstant, pràcticament no coneixem la relació de Verdaguer amb el matrimoni Montaner, per bé que s'ha apuntat que podria haver participat en les trobades d'intel·lectuals i polítics que se celebraven al «castell» de Santa Florentina, a Canet de Mar² i que, a més, en la capella el 1899 hi havia batejat Ramon de Capmany i Montaner, nét de la parella Montaner-Malató.³ L'epistolari conegut de Verdaguer no aporta ni una sola carta que s'hi relacioni, per bé que devia fer anys que el poeta i els Montaner es coneixien i tenien tracte social, tant a Barcelona com al Maresme. Posats a conjecturar, podríem pensar que Verdaguer potser

* Aquest article s'insereix en les tasques del projecte d'investigació HUM2004-01392/FILO, finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia, que es porten a terme a la Universitat de Vic.

1. Veg. LLANAS, Manuel. *L'edició a Catalunya: el segle XIX*. Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya, 2004, p. 244-252.

2. Segons reporta DOMINGO, Josep M. «Verdaguer i Domènec i Montaner. A propòsit d'uns inèdits verdaguerians de la Casa-Museu Domènec i Montaner». *Revista de Catalunya*, 178 (novembre de 2002), p. 57. També s'hi refereix Llorenç SOLDEVILA a «Jacint Verdaguer i el Maresme», dins *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història*, vol. II. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2003, p. 1056-1057. Tant Domingo com Soldevila concreten molt poc sobre aquests encontres i tampoc no en fan explícita la cronologia.

3. Ho documenta Soldevila en l'article citat en la n. ant., p. 1057.

n'havia rebut algun ajut econòmic durant els anys del drama, atès que la relació es fa visible cap a final de segle, cosa que acabaria d'explicar la feina que va fer el poeta per a la família arran de la mort de Florentina Malató.

Amb qui tenia relació Verdaguer, de feia anys, era amb el nebot, l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner (a qui va batejar l'hereu, Pere Domènech Roura), molt actiu en els ambients catalanistes i que va dibuixar portades de *L'Atlàntida* i de *Canigó*.⁴ Domènech mateix, en un article, rememora lectures de l'epopeia atlàntica al pis barceloní de Verdaguer, al carrer de la Canuda, a les quals assistí a la segona meitat dels anys setanta.⁵ D'altra banda, Lluís Domènech va dirigir la rehabilitació i modernització del castell de Santa Florentina (acabada el 1908), a la cripta del qual s'enterrà Florentina Malató. En aquesta residència hi ha gravats, en pedra, dos poemes de Verdaguer, escrits expressament pel poeta. D'aquests, un forma part del conjunt de peces necrològiques que Verdaguer inserí en el recordatori de la difunta, i al qual em referiré més avall. L'altre, datat «Any de Deu MCMI», fa així:

Naix una font cristallina
de vostra capella al peu,
símbol de l'aygua divina
de que vos sou dolça deu.
¡Oh font dolça y regalada,
de vostres aygues del cel
donaumen una tirada,
que la del mon es de fel!

Aquesta poesia s'ha divulgat sobretot en una versió que conté canvis en el darrer vers: «que les del món són de fel».⁶

4. Sobre aquesta relació, veg. tot l'article de J. M. Domingo citat en la n. 2.

5. «L'Emili Vilanova. Records», publicat a *Il·lustració Catalana* (12-VIII-1906), recollit a DOMÈNECH I MONTANER, Lluís. *Escrips polítics i culturals. 1875-1922*, a cura de M. L. BORRÀS. Barcelona: La Magrana, 1991, p. 166.

6. La font sembla ser SÀIZ I XIQUÉS, Carles. *Imatges retrospectives de Canet*. Canet de Mar: Els 2 Pins, 1994, p. 73. Ignoro si es tracta d'una variant procedent d'un autògraf o d'una errada, ben comprensible, de transcripció. De Sàiz la recollí Soldevila en l'article citat en la n. 2. Això no obstant, el mateix Soldevila també recull en nota la versió gravada en pedra (sense saber que és realment la que correspon a la que hi ha esculpida a la font de la capella), que s'havia publicat a l'opuscle *Llibre sobre l'exposició de la història de Canet de Mar*. Canet de Mar: Editorial Canneltu, 1980, p. 12-13.

Sigui com vulgui, el fet és que Verdaguer va figurar en el dol de l'enterrament, juntament amb el vidu, el gendre i dos capellans més,⁷ i va fer-se càrrec de la confecció del recordatori fúnebre de Florentina Malató. El recordatori, del qual he conegut un exemplar que es guarda a la Biblioteca B. March de Palma de Mallorca, facilitat pel Dr. Manuel Jorba,⁸ va ser imprès per Thomas, de Barcelona, i consta de quatre pàgines, amb orla negra de rigor. Les tres primeres contenen dotze textos verdaguerians, transcrits més avall, seguits de les indulgències de costum dels prelats catalans i del nunci apostòlic per a aquells que preguin per la difunta. La darrera pàgina conté un gravat de la Mare de Déu abraçada al peu de la creu i un breu text pietós.

Pel que fa als textos, Verdaguer, atès el poc temps de què disposava, va procedir a fer diverses operacions per poder tenir enllestit el recordatori. D'una banda, va recórrer a textos ja publicats. Aquest és el cas del 2, que és l'estrofa 13 del poema «Marina», d'*Idil·lis i cants místics*; del 4, que recull els quatre primers versos de la poesia «Só cristià», de *Veus del Bon Pastor*; del 6, que també aplega els quatre primers versos del poema «Recorda't que ets pols», de *Càntics* (poesia que va ser també recollida per Verdaguer a *Veus del Bon Pastor*); del 8, amb els quatre primers versos de l'estrofa quarta de «La mort del just», de *Càntics*; i, finalment, del 9, que reproduïx íntegrament el poema corresponent al dia 11 de setembre de *Roser de tot l'any*. D'una altra banda, va compondre expressament, com a mínim, el número 12, que fou posteriorment gravat en pedra dins la capella del castell de Santa Florentina.

La resta, no és possible de saber, amb les dades de què dispo, si van ser confegits per a l'ocasió, reaprofitats d'algun manuscrit o bé ja havien

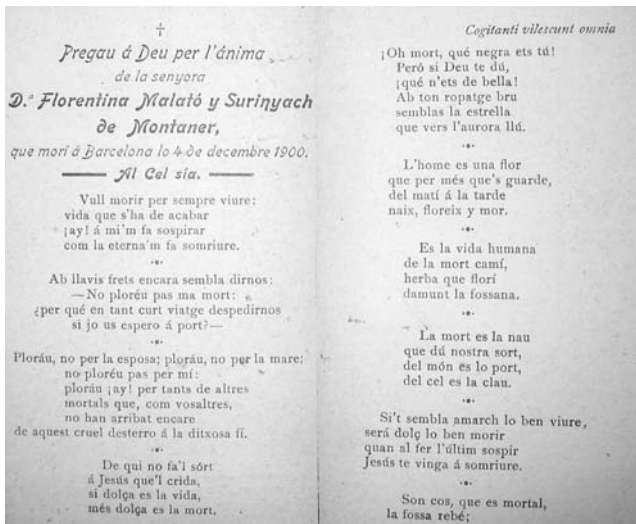
7. Així ho recull *La Veu de Catalunya* del 7 de desembre, l'endemà del sepeli: «El dol anava presidit pel desolat viudo, el fill polítich don Ricart Campmany, y tres senyors sacerdots, entre 'ls que hi havia Mossén Jacinto Verdaguer». El cadàver va ser traslladat a Canet el dia 6, per ser enterrat, i altra vegada el poeta de Folgueroles figura a la presidència del dol (de segur que va anar amb el tren que va fer el trasllat); veg. un testimoni de l'època sobre l'enterrament a Canet transcrit per Ll. Soldevila, op. cit. en la n. 2, p. 1058.

8. Inventariat amb el núm. 6433, porta la cota «Foll. Verd. 4 (23)». Malauradament, com que he conegut aquests textos verdaguerians quan ja era a impremta el quart i darrer volum de *Totes les obres* de Verdaguer, que publiquen les Edicions Proa, no he pogut recollir-los en la secció de la «Poesia dispersa», de la compilació de la qual m'he ocupat.

estat publicats en algun imprès no localitzat. Resulta especialment curiós el cas del número 7, que conté altra vegada quatre versos, ara aquells amb què acaba la primera part de la poesia «Què és la vida?», de la qual tenim constància de dues versions impreses posteriors al recordatori de Florentina Malató: una en el recordatori fúnebre de Maria Bonilla i Trias (morta el 2-VI-1901)⁹ i l'altra estampada en el *Diario del Comercio* el 2-XI-1901. Els quatre versos, no pas tot el poema, van ser publicats, com els textos 5 i 8, dins el conjunt «Setelier» de *La mellor corona*, d'on van passar a les Obres completes de la Selecta (en canvi, no van ser recollits a la *Poesia dispersa*, vol. XXX de les Obres completes de la Il·lustració Catalana).

Tenint en compte que tant el text 12 com l'altre que es troba inscrit en pedra en la capella del castell de Santa Florentina —i que he reproduït més amunt—, han estat divulgats en els darrers anys, resulta que del conjunt, si no m'erro, han passat desapercebuts fins ara els números 1, 3, 10 i 11, que recuperem aquí.

* * *

Primera pàgina del recordatori de Florentina Malató
(Biblioteca B. March de Palma de Mallorca)

9. Es troba també a la Biblioteca March, arm. 14, prest. I, núm. 63 /17, 18 i 19 (de fet, n'hi ha 3 exemplars).

[1]¹⁰

Vull morir per sempre viure:
vida que s'ha d'acabar
iay! á mi'm fa sospirar
com la eterna'm fa somriure.

[2]

Ab llavis frets encara sembla dirnos:
— No ploréu pas ma mort:
¿per qué en tant curt viatge despedirnos
si jo us espero á port?—

[3]

Ploráu, no per la esposa; ploráu, no per la mare;
no ploréu pas per mi:
ploráu iay! per tants de altres
mortals que, com vosaltres,
no han arribat encare
de aquest cruel desterro á la ditxosa fi.

[4]

De qui no fa'l sórt
á Jesús que'l crida,
si dolça es la vida,
més dolça es la mort.

[5]

Cogitandi vilescunt omnia

¡Oh mort, qué negra ets tú!
Peró si Deu te dú,
iqué n'ets de bella!
Ab ton ropatge bru
semblas la estrella
que vers l'aurora llú.

10. Els textos, que no portaven número, han estat numerats per mi per facilitar-ne la localització en el comentari.

[6]

L'home es una flor
que per més que's guarde,
del matí á la tarde
naix, floreix y mor.

[7]

Es la vida humana
de la mort camí,
herba que florí
damunt la fossana.

[8]

La mort es la nau
que dú nostra sort,
del món es lo port,
del cel es la clau.

[9]

Si't sembla amarch lo ben viure,
será dolç lo ben morir
quan al fer l'últim sospir
Jesús te vinga á somriure.

[10]

Son cos, que es mortal,
la fossa rebé;
sa part immortal
lo Cel ja reté.
Ab llum celestial
un sant escrigué:
«No pot morir mal
la qui ha viscut bé».

[11]

Qui es de anima pura,
ab los serafins
volará de dins
de la sepultura.

[12]

Serví á Santa Florentina,
y aquesta Verge divina
volguéla, en premi á son zel,
en Cel y terra aprop de ella:
en la terra en sa Capella,
y al seu costat en lo Cel.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.